

KOPIO Hankekeh: 21.6.05 /MN;

**OULU,
TORIKATU
VALTION VIRASTOTALO**

**- Raportti kaupunkiarkeologisesta tarkastuksesta
20.4.2005 ja 10.5.2005**

Mika Sarkkinen
Pohjois-Pohjanmaan Museo

ARKISTOTIEDOT

Kohde:	Oulu, Torikatu, Valtion Virastotalo, Senaattori
Kuntanumero:	564
Peruskartta	2444 09 OULU
Koordinaatit:	p = 7213 55, i = 3427 76, z = n. 2,5
Tutkimus:	Ilmoitetun kaupunkiarkeologisen kohteen dokumentointi
Ajoitus:	1700-luku – 1800-luvun alku
Tutkimuslaitos:	Pohjois-Pohjanmaan Museo
Tutkija:	Mika Sarkkinen, FM
Kenttätyöaika:	20.4.2005 ja 10.5.2005

JOHDANTO

Huhtikuun 19. 2005 ilmoitti vastaava työnjohtaja Markku Seppälä puhelimitse Oulun yliopiston Timo Ylimaunulle hirsirakenteista, jotka olivat tulleet esiin Torikadun virastotalon laajennuksen kaivutöiden yhteydessä. Ylimaunu välitti ilmoituksen Museoviraston Rakennushistorian osastolle Marianne Niukkaselle, joka ilmoitti tapahtuneesta Pohjois-Pohjanmaan museossa tutkijana työskenneelle Mika Sarkkiselle. Allekirjoittanut kävi välittömästi paikalla. Rakennusalueen reunalla, tontin koillispuoliskon keskipaikkeilla, oli esillä lattiantapaista tukevista lankuista/hirsistä tehtyä rakennetta. Sen luonne vaikutti sellaisesta, että Niukkasen kanssa käydyn puhelinneuvottelun tuloksena katsottiin rakenteen pikainen dokumentointi riittäväksi. Työnjohdon kanssa sovittiin dokumentointi tehtäväksi seuraavana päivänä.

Torikadun virastotalo sijaitsee Vanhatulli III kaupunginosan korttelissa 7 katuosoite Torikatu 34 – 40. Torikadun, Albertinkadun, Aleksanterin ja Sepänkadun rajaaman kortteliin on rakenteilla laajennus, jonka perustuksen kaivutyöt olivat käynnissä. Uudisrakennus Senaattorin rakennuttaja on Senaatti-kiinteistöt ja urakoitsija Maanrakennus Jaara oy.

Alue on aivan vuoden 2002 Oulun kaupunkiarkeologisen inventoinnissa määritellyn tutkimusalueen rajalla. Inventoinnissa korttelia ei ole varustettu suojelumerkinnällä. 1650-luvun karttojen mukaan korttelin jakaa jokseenkin kahtia koillinen – lounassuuntainen merenranta. Vuoden 1705 kartan mukaan korttelin pohjoiskulma on merenlahtena samoin kuin koillispuolisen korttelin 6 länsikulma. Tässä vaiheessa löytökohta on vanhan rannan tuntumassa ei korttelina olevalla alueella. Kuvattu tilanne on säilynyt kutakuinkin ennallaan vielä vuoden 1748 kartan mukaan. Mainittu lahti on maatonut 1750-luvun jälkeen niin, että vuoden 1876 kartassa löytökohta on jo nykyiselleen muotoutuneen korttelin keskellä. Korttelin pohjoiskulmalla sijaitsee Aleksanterintorin koulu, joka on rakennettu 1883. Tavattu rakenne on noin metrin alempana kuin koulun nykyinen pihamaa.

Rakenne piirrettiin ja kuvattiin keskiviikkona 20.4.2005. Kohteen korkeudet ja sen sijainnin mittasi takymetrillä työmaan mittauksista vastaava Olavi Korpela, joka myös määrittäi mittapisteiden sijainnin työmaan mittalinjojen perusteella. Pisteistä on myös kaupungin mittajärjestelmän mukaiset x- ja y-koordinaatit. Apuna mittauksissa oli myös työmies Kalle Lehto. Dokumentoinnin jälkeen annettiin lupa töiden jatkumiselle paikalla. Sovittiin, että vastaava työnjohtaja ilmoittaa konekaivusta niin, että kohdan kaivu päästään seuraamaan paikalla. Konekaivu alueella jatkui 10.5.2005. Tuolloin paikalta dokumentoitiin pieni ala lattiaa - samaa kuin aiemmin todettu – mittaamalla ja kuvaamalla se.

HAVAINNOT

20.4.2005

Paikalla oli näkyvissä runsaan kahden neliömetrin laajuinen tukevasta hirrestä ja laudoista / lankuista tehty taso. Sen suunta oli koillisesta lounaaseen ruutuasemakaavan mukaan. Pituutta näkyvillä olleella tasolla oli pari metriä ja leveyttä noin metri. Kun kenttälapiolla levennettiin tasoa auki kohti luodetta, paljastui sitä jääntyneen täytehiekakerroksen alta puolisen metriä lisää. Lattiataso jatkui pihan alle tässä suunnassa. Tässä

vaiheessa näkyvillä olleen osan puut jatkuivat myös koilliseen pihakerrosten alle. Työnjohtajan mukaan jäljellä olleen tason kaakkoispuolella oli ollut jokunen hirsi. Näin se olisi ulottunut hieman dokumentoitua kaakkoisreunaa leveämmäksi, ehkä noin metrin verran.

Rakenteen pinta oli noin metrin syvyydessä pihan pinnasta (n. +2,85) mitattuna. Rakenteen päällä oli noin 40 cm paksu puhdas täytehiekkakerros. Tämän päällä oli paksuudeltaan vastaava saven- ja tiilensekainen täyterkerros, jonka pinnassa oli noin nyrkinkokoisista kivistä tehty nupukiveys. Se oli näkyvillä kaivannon profiilissa, ei tasossa. Kyseessä lienee 1800-luvun pihakiveys, joka korkeudeltaan sopii hyvin viereisen Aleksanterinkoulun alkuperäiseksi pihataseksi. Tämän kiveyksen päällä oli noin 10 cm paksu sorakerros ja sen päällä nykyinen piha-asfaltti.

Rakenteen kaakkoisreunalla olleen hirren leveys oli noin 25 cm ja paksuus noin 20 cm. Hirren alla oli näkyvillä lastumaista puuroskaa; veistöjätettä, jota syntyy hirsien veistossa tai polttopuuranteella. Lastujen seassa oli muutama ohut oksa, jonkin verran tiilenpalasia sekä pari eläimenluunkatkelmaa, joita ei otettu talteen. Puuroskakerrosta ei saatu kunnolla puhdistettua kuvausta varten, joten se vaikuttaa kuvissa hiekkaisemmalta kuin todellisuudessa oli. Tämän puuroskakerroksen alla oli noin kymmensenttinen harmaa täyte-/tulvahiekkakerros, jonka olla oli uusi puuroskakerros. Puulastun seassa oli pari palanutta kivenpalaa – palokerrosta ei paikalla ollut – ja muutama tiilenkappale. Alimmaisena oli pinnaltaan paikoin lähes musta kosteahko harmaa koskematon hiekka, jota näytti olevan myös muualla työmaan kaivannoissa.

Lattiamaisen rakenteen kaakkoispuolella oli yksi kookas kivi (n. 40 x 50 x 30 cm), jonka pohja oli koskemattomassa hiekassa ja yläosa hieman alemman puuroskakerroksen yläpuolella (n. + 1,45). Lattiamaiseen rakenteeseen kivi ei liity. Kiven luota ei myöskään tavattu mitään rakenteeseen viittaavaa. Sen itäpuolelta kulki moderni viemärikaivanto. Vastaavia ja selvästi kookkaampia kiviä näytti olevan luontaisesti harmaa hiekan seassa. Niitä näet tuli esiin vieressä tehdyn konekaivun aikana.

Säilyneestä lattiarakenteesta lounaaseen ollut profiili oli kovin epämääräinen. Alimpana pohjahiekan päällä ollut puuroskakerros jatkui aina noin 2 metrin päässä profiilissa näkyvissä olleeseen pystypaaluun saakka. Tämän päällä kerrosten järjestys pääpiirteissään oli vastaava kuin edellä jo kuvattiin. Ylemmän puuroskakerroksen seassa oli myös hieman tukevampaa puuta. Kohdassa n. 3 – 3,5 pilkotti profiilista kolmen kapean laudan muodostama levy. Kyseessä oli muun roskan sekaan heitetty laatikon tms. jäännös, lattiasta ei ollut kyse. Siitä puolisen metriä lounaaseen oli samoin vinottain repeytyneitä paksuhkon puun päitä. Mahdollisesti ne ovat olleet alun perin kohtisuorassa lattiapuihin verrattuna (kaakko – luodesuunnassa), mutta vääntyneet konekaivun yhteydessä.

Kohdassa noin 4,40 oli esillä pahoin maaton pystypuu, honka halkaisija oli noin 20 cm ja havaittu korkeus vain noin 50 – 60 cm. Varsinaisesta juntatusta paalusta ei ollut kysymys. Epäselväksi jäi onko paalu joskus jatkunut joskus ylemmäksi. Poikkileikkaukseltaan neliömäisen puun koillisivulle oli (naulattu?) pari vaakalautaa. Vastakkaisella lounaissivulla oli pystypuussa kiinni noin nelisenttiset vaakapuut, joissa vuorostaan oli kiinni kaksi (näkyvillä ollutta) vierekkäistä pystylautaa (n. 2 x 13 – 15 cm), jotka olivat hieman pystypuuta lyhyempiä. Lautojen lounaispuolella oli vielä pari tukevampaa vaakapuuta.

Pystypuun lounaispuolella täyterkerrosten luonne muuttui. Näkyvissä alimpana oli ohut puuroska, joka saattoi olla sama kuin muualla profiilissa. Pystypuun kohdalla oli mahdollinen katkos, joka ehkä oli kaivaustekninen. Tämän ohuen puuroskakerroksen päällä oli kaakko – luodesuuntaisesti nippumaisia ohuita puita, noin sormenpaksuisia pajua, paksuimmillaan noin 10 – 13 cm kerroksena. Pajuja oli pystypaalusta lähtien katkelmallisesti (alun perin nippuina?) noin kahden metrin matkan. Tasossa noiden kaakkoispuolella oli pohjahiekan päällä ohuehko yhtenäinen laaja savikerros: Se ulottui useiden metrien etäisyydelle ja vaikutti luontaiselta. Pajunoksien kohdalla sitä ei ollut, vaan näytti niin kuin näiden kohdalla olisi menty savikerroksen läpi. Savikerrosta ei myöskään ollut pystytolpan koillispuolella eikä lattiamaisen puurakenteen alla. Savikerroksen ja muiden rakenteiden keskinäinen ikäjärjestys jäi avoimeksi. Pajujen päällä oli samantapaista täytehiekkaa kuin puolisen metriä ylempänä olleen lattiamaisen puurakenteen päällä. Profiilin osittaisen jääntymisen ja jo sulaneen hiekan valumien vuoksi mahdollista eroa ei voitu huomata. Pajujen päällä ollut täytehiekkakerros vaikutti aavistuksen puhtaammalta kuin lattiamaisen rakenteen päällä ollut.

Ainakaan 20.4. tehtyjen havaintojen perusteella lattiamaista puurakennetta ei voi liittää pystypuuhun. Sen sijaan pystypuu ja tämän vieressä ollut pajukerros lienevät samaa rakennetta. Kyseessä voisi olla jonkinlainen salaojamainen, kuivausta varten tehty järjestely, joka on ainakin osin kaivettu alkuperäisten kerrosten läpi.

10.5.2005

Paikalle tultaessa oli lattiamaisen puurakenteen päältä poistettu vielä osin routaiset täytemaat, missä yhteydessä osa lattiarakenteesta oli tuhoutunut. Rakennetta oli kuitenkin näkyvillä kaivannon profiilissa, missä lattialankkuja on noin metrin leveydeltä ja 1,6 metrin pituudelta. Tämä lattia oli maanpinnasta mitaten samalla korkeudella kuin aiemmin dokumentoitu jo paikalta poistettu lattia. Näkyvissä olleet jäännökset olivat valtion vanhan virastotalon lähimpänä sijainneesta nurkasta lounaisseinän osoittamassa suunnassa noin 5,70 metrin päässä. Profiilista lapiolla esiin kaivetun lattian leveydeksi mitattiin noin metri. Ulommaisena kaakossa oli kapealla kyljellään lepäävä lankku, johon lattia näytti rajoittuvan. Sen luoteispuolella oli tumma, mustanpuhuva käyttötaso / pihakerros(?). Tämän päällä olivat samanlaiset täyttökerrokset kuin kummallakin käyntikerralla havaittujen lattioiden jäännösten päällä. Lattia jatkui koilliseen kaivannon profiilin alle.

Lattia oli perustettu tällä kohtaa suoraan 2 – 3 cm paksun multamaisen kerrallisen maanpinnan / käyttötason päälle. Sen alla oli noin 20 cm paksu harmaa hiesumainen täyttökerros. Tämän alla 10 – 15 cm paksu, alapinnaltaan epätasainen multakerros, jonka alla noin 10 cm paksu hiekkansekainen kerros. Tämän alla oli sama puuroskakerros, joka oli tavattu alimpana myös 20.4. dokumentoidun lattian alla.

Rakenteen ikää valottavia löytöjä ei tehty. Ainoat tavatut esineenpalat olivat fajanssilautasen ja pullon pohjan kappale. Ne olivat liikutellussa sekoittuneessa maassa ilman selvää löytöyhteyttä, joten niistäkään ei ollut apua rakenteen ikäämisessä. Kun kumpikin tavattu katkelma lisäksi oli selvästi suhteellisen nuorta (1800-luku) materiaalia, ei niitä otettu talteen.

Aiemmalla kerralla esillä olleeseen lattiarakenteen lounaispuoliseen alueeseen ei saatu enempää selvyyttä. Alue oli kaivettu puolisen metriä lattian tasoa alemmas. Alueella oli näkyvissä laajahko savikerros ja paikoin runsaasti sekalaista, osin saven seassa ollutta tiilenpalaa. Rakenteesta ei ollut kyse, vaan nämä tulkittiin täyttökerroksiksi.

YHTEENVETO

Tarkastuksessa merkittävin ja selvin rakenne oli lattiamainen puurakenne, joka alunperinkin oli ollut ilmoituksen syynä. Lattiaa saatiin dokumentoitua kahdesta eri kohdasta. Etenkin jälkimmäisellä käyntikerralla selvisi, että kyseinen jäännös on tulkittava jonkin rakennuksen lattiaksi. Peruskiviä ei tavattu. Lattialankut olivat vanhan maanpinnan päällä, ja vaikutti siltä, että ne olisi alkuaankin aseteltu suoraan maan pinnalle. Mitään jälkiä lattiavasoista tms. rakenteista ei havaittu. Tämän perusteella voidaan ainakin olettaa, että kyseessä oli jonkin vähempiarvoisen ulkorakennuksen pohja. Kun jäännösten avulla arvioidaan rakennuksen pohjan laajuutta, saadaan sille alaa vähintäänkin noin 2 – 2,5 x 6 metriä. Rakenne on ympäristön historian ja kaivannon profiilihavaintojen perusteella ajoitettavissa aikaisintaan 1700-luvun loppuun, ehkä paremminkin 1800-luvulle. Korkeussuhteensa perusteella kyseessä lienee kuitenkin Aleksanterintorin 1883 rakennettua koulua vanhempi rakenne.

Oulussa 11.05.2005

Mika Sarkkinen M.S

Mika Sarkkinen
tutkija/PPM

KARTAT

1. Sijaintikartta / vuoden 1705 kartta kantakarttapohjalla (Ikonen & Mökkönen 2002).
2. Yleiskartta, Kortteli ja kohteen sijainti korttelissa
3. Karttapiirros havainnoista 20.4.2005

MITTAPISTEET

1. Kartta 3, kohta 0/0.
 $x = 13507,896$, $y = 69130,333$, $z = 1,840$
 $a = 7,399$, $b = -9,737$ (työmaakoordinaatisto)
2. Kartta 3, kohta 0/2
 $x = 13506,219$, $y = 69129,241$, $z = 1,698$
 $a = 69,400$, $b = -9,821$ (työmaakoordinaatisto)
3. Kartta 3, pystyvuon keskikohta
 $x = 13504,211$, $y = 69127,802$, $z = 1,777$
 $a = 66,939$, $b = -10,034$ (työmaakoordinaatisto)

KUVAT

Kohde dokumentoitu digikuvin (PPM DgA 05-:

- 0050001 Dokumentoidun profiilin lounaispää, keskellä pajunippu, oikealla pystypaalu, huomaa savikerros, jonka päällä harja, kaakosta 20.4.05.
- 0050002 Profiilin seuraava jakso edellisestä koilliseen. Pystypaalu vasemmalla mitan vieressä, huomaa savikerroksen loppuminen pystypaalun kohdalla, kaakosta 20.4.05.
- 0050003 Profiilin seuraava jakso edellisestä koilliseen. Puuroskakerrosten alla tummanharmaa hiekka, oikealla hirsitason konekaivun rikkomaa lounaispää, kaakosta 20.4.05.
- 0050004 Profiilin seuraava jakso edellisestä koilliseen. Näkyvissä ylinnä saven- ja tiilensekainen täyte kerros, sitten täytehiekka, sitten hirsi-/lautarakenne, sitten puuroska, sitten täyte-/tulvahiekka?, sitten puuroskakerros ja alinna harmaa koskematon pohjahiekka. Oikeassa alakulmassa kookas kivi. Mitan korkeus 80 cm. Häiritsevät hopeiset ja keltaiset muoviliuskat tuulen tuomaa Kärppien jääkiekon SM-mestaruusjuhlaarekvisiittia edellisen illan torijuhlilta, eteläkaakosta 20.4.05.
- 0050005 Konekaivun paljastama ja harjattu puurakenne ylviivistosta koillisesta, mitan leveys metri, rakenne jatkuu profiilin alle sekä oikealle luoteeseen ja kuvanottosuuntaan koilliseen 20.4.05.
- 0050006 Konekaivun paljastama ja harjattu puurakenne lounaasta 20.4.05.
- 0050007 Dokumentoidun profiilin lounaisosassa olevaa pajunippua. Nipun alla oleva hiekka näytti ulottuvan etualalla näkyvän savikerroksen läpi, kaakosta 20.4.05.
- 0050008 Dokumentoidun profiilin lounaisosassa olevaa pajunippua. Vasemmalla pystypaalu. Nipun alla oleva hiekka näytti ulottuvan harjan alla näkyvän savikerroksen läpi, päältä luoteesta 20.4.05.
- 0050009 Puurakenne kuvan keskellä, vasemmalla Aleksanterintorin koulun kaakkoispääty, oikealla valtion virastotalon luoteissiiven pääty, lounaasta 20.4.05.
- 0050010 Puurakenne edessä keskellä, takana valtion virastotalo, lännestä 20.4.05.
- 0050011 Yleiskuva rakennustyömaalta, takymetrin luona mittaukset tehnyt Olavi Korpela, koillisesta 20.4.05.
- 0050012 Lattian jäännöstä kaakosta 10.5.05.
- 0050013 Lattian jäännöstä päältä koillisesta 10.5.05.
- 0050014 Lattian jäännöstä lounaasta 10.5.05.
- 0050015 Lattian jäännöstä ylhäältä luoteesta 10.5.05.
- 0050016 Lattian jäännös ja sen alapuolinen profiili kaakosta 10.5.05. Lattian alla multamainen vanha maanpinta, alla harmaa hiesuinen täyttökerros, mullan- ja hiekkansekainen täyttökerros, vitsa- ja puuroskakerros ja pohjamaa.

LIITTEET

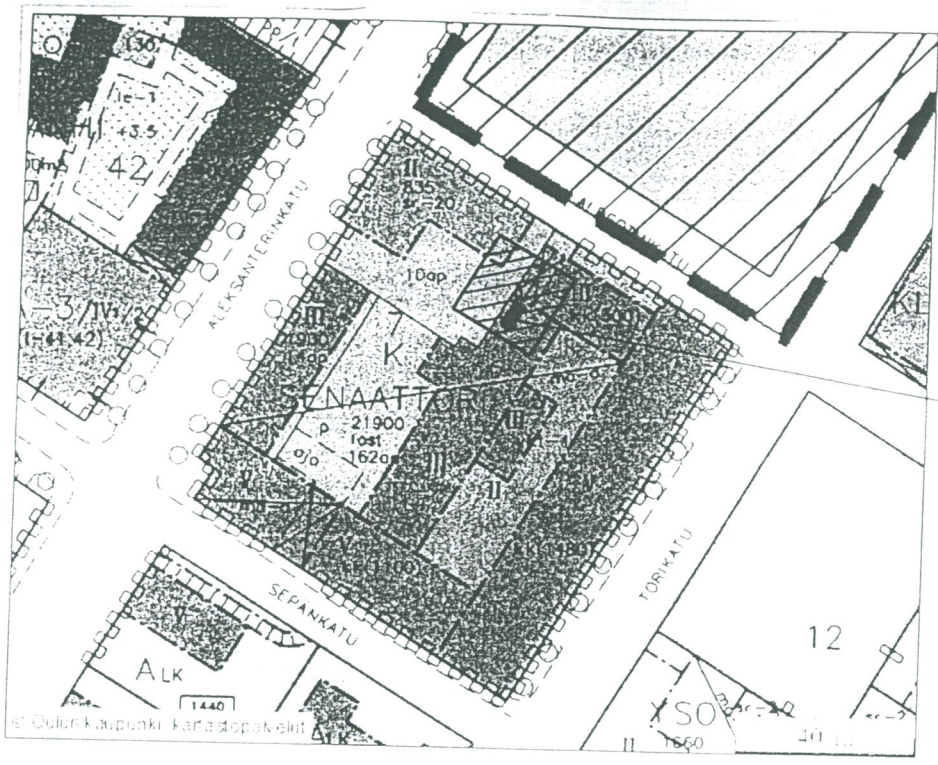
- Kuvasivut 1 – 3
 Kartat 1 - 3

OULU
Kartta vuodelta 1705

Kantakartta © Oulun kaupungin tekninen keskus

- = kortteli
- = rakennus
- = ranta-aitta
- = silta
- = tulliaita
- = rantaviiva

ALEKSANTERINTURIN
KOULU

Lattiakavainten sijainni

20.4.05

10.5.05

MK 1:200

Valtion Virastotalon
luoteissiipi

OULU, TORIKATU
 VALTION VIRASTOTALO
 UUDISRAKENNUS SENAATTORI

Havainnot 20.4.-05 / KARTTA 3
 Miika Sarlinen / PPM

